

KAKO LITURGIJSKI ORGANIZIRATI KRŠTENJE DJECE I ODRASLIH U NAŠIM DANAŠNJIM PRILIKAMA

DR ZVJEZDAN LINIĆ

Sama liturgija sakramenata krštenja vrhunski je trenutak ulaženja u zajednicu vjernika, u Crkvu. Zato je pored drugih elemenata koji su u naviještanju i evangelizaciji važni, potrebno s posebnom pažnjom razmotriti i paziti na samo odvijanje liturgijskog slavlja sakramenta krštenja u mogućnostima što nam ih pruža današnje vrijeme i okviri liturgijskih zakona kroz različite obrednike za krštenje.

Raznolikost današnjih prilika vrlo je široka. Nemoguće je o njima iscrpno govoriti u kratkom osvrtu. Jednako je tako onda nemoguće u svojoj širini dosegnuti sve mogućnosti liturgijskog slavlja sakramenta krštenja. Ovdje ćemo se ograničiti samo na neke osnovne smjernice i mogućnosti koje nam u tom pogledu stoje na raspolaganju.

I. LITURGIJSKE KNJIGE

Za liturgijsko slavlje krštenja djece i odraslih posjedujemo dva nova obrednika koji predstavljaju plod liturgijske obnove Drugog vatikanskog sabora. To je RED KRŠTENJA, u vatikanskom izdanju datira iz godine 1969., u odobrenju Biskupske konferencije i u potvrdi Svetog zbora za bogoštovlje predstavljen već 1970. godine, i iste godine izdan u nizu liturgijskih izdanja Kršćanske sadašnjosti. Drugi obrednik jednako je tako važan. To je RED PRISTUPA U KRŠĆANSTVO, u vatikanskom izdanju iz godine 1972., odobren od Biskupske konferencije Jugoslavije i potvrđen na hrvatskom jeziku od Svetog zbora za bogoštovlje 1973. godine, te izdan od Kršćanske sadašnjosti g. 1974.

Te knjige pružaju mnogostruke mogućnosti koje u liturgijskom pastoralu pomažu da se obred krštenja prilagođeno i skladno primijeni u najrazličitijim okolnostima. Važno je stoga uočiti sve mogućnosti i okolnosti o kojima ovi obrednici vode računa.

U REDU KRŠTENJA predviđaju se slijedeća liturgijska slavlja krštenja, odnosno dopunska slavlja:

1. Red krštenja za više djece;
2. Red krštenja jednog djeteta
3. Red krštenja za mnogo djece;
4. Red krštenja djece koje obavljaju katehisti kad nema svećenika ili đakona;
5. Red krštenja djece u opasnosti ili na času smrti bez svećenika i đakona;
6. Red donošenja u crkvu već krštenog djeteta.

U REDU PRISTUPA ODRASLIH U KRŠĆANSTVO predviđaju se slijedeći skupovi liturgijskih slavlja:

1. Red katekumenata po stupnjevima:
 - a) Prvi stupanj: obred primanja među oglašenike
 - b) Drugi stupanj: obred izbora ili upisa
 - c) Treći stupanj: slavlje pristupa k sakramentima;
2. Jednostavniji red pristupa odrasloga;
3. Kraći red pristupa odraslog u slučaju opasnosti ili na času smrti;
4. Priprava na potvrdu i euharistiju odraslih koji su kršteni kao djeca a nisu katehizirani;
5. Red pristupa djece koja su sposobna za katehizaciju;
6. Red primanja valjano krštenih osoba u puno zajedništvo katoličke Crkve.

U opsegu ovih naslova službenih obrednika u vezi s krštenjem djece i odraslih pokušalo se doskočiti svim mogućim slučajevima u praksi Crkve u problematici toga sakramenta. Vrijedno je s time računati jer postoji opasnost da te liturgijske knjige zbog preslabog liturgijsko-pastoralnog interesa ostanu na rubu naše aktivnosti. Posebno je tu u pitanju upravo najnovija knjiga odnosno RED PRISTUPA ODRASLIH U KRŠĆANSTVO. Nadalje, Red krštenja i Red pristupa odraslih u kršćanstvo snagom liturgijske direktivnosti dopuštaju ipak mnoštvo inicijativa koje su prepuštene djelomično Biskupskim konferencijama, djelomično pojedinim Ordinarijima, a jednako tako djelomično i samim djelateljima sakramenata. Niti izdaleka nisu još u našem liturgijskom pastoralu iscrpljene mnogustruke mogućnosti i sugestije koje nam u tom pogledu stoje na dohvat ruke u tim obrednicima.

II. LITURGIJSKE SUGESTIJE I ORGANIZACIJA SAMOG SLAVLJA

Ponajprije naglašavamo da Crkva vjerna Kristu kroz stoljetnu tradiciju smatra sakramenat krštenja kao posebno i svečano liturgijsko slavlje. Upravo je taj specifični liturgijski izraz, »*slavlje*«, tj. celebracija, neobičeno prisutan u novom Redu krštenja i u novom Redu pristupa odraslih u kršćanstvo. Krštenje je *slavlje*. A to znači da se treba u liturgijskom odvijanju tog sakramenta poštivati sva zakonitost koja je povezana s osnovnim pravilima liturgijskih slavlja.

Na to onda spadaju izbor vremena i mjesta, dolična priprava i aktivno sudjelovanje zajednice, sve okolnosti koje mogu pridonijeti da se pojedini liturgijski čin zaista doživi i ostvari kao istinito slavlje.

a) *Mjesto* liturgijskog slavlja sakramenta krštenja u najredovitijim slučajevima isto je koje služi i vjerskoj crkvenoj zajednici kad se i inače okuplja. To je crkva, odnosno kapela koja već svojom lokalnom određenosti predstavlja važan elemenat u okupljanju vjernika. Obrednici pretpostavljaju samo u izvanrednim okolnostima neka druga mjesta, kao što je to npr. dom djeteta i sl. U pojam crkve spadaju u ovom slučaju i sve one prostorije koje su bitno vezane uz crkvenu zajednicu i posvećene su vjerničkim okupljanjem. Krštenje je bez daljnega i radosni događaj jedne ljudske obitelji. Ali upravo kao sakramenat ulaska u Crkvu to je i događaj vjere i radosti za cijelu crkvenu zajednicu i stoga nadilazi interes i granice užeg obiteljskog slavlja. Izbor mjesta prema tome mora voditi računa o znaku »mjesta« kao važnom faktoru liturgijskog slavlja. Ne bi stoga bilo uputno da se zbog bilo kakvih nedovoljnih ili površnih razloga krštenje obavlja na brzinu u nekim sporednijim prostorijama (npr. sakristiji, župnom uredu i sl.). Postoji naime tada opasnost da se takvo krštenje shvati kao privatni čin, obred, ceremonija koja na planu znaka premalo govori o ulasku u zajednicu Crkve, u obitelj vjernika jedne župe.

b) *Vrijeme* za liturgijsko slavlje tog sakramenta također može biti izraziti znak *uskrsnog otajstva* koje jedino može osmisliti to slavlje. Zato postoje posebno privilegirana vremena koja izvrsno tumače otajstvo sakramenta. Najprikladniji trenutak za takvo slavlje je sigurno uskrsno bdjenje kada Crkva slavi pashalno otajstvo u punini i stoga najsadržajnije to isto otajstvo u krštenju prenosi na krštenike. To je sigurno lakše urediti kad se u skladu s odredbama Reda inicijacije radi o odraslima, ali je jednako tako isto uskrsno bdjenje i za krštenje djece privilegirani trenutak i pastoralna praksa pokazuje da je i to moguće ostvariti uspješno i plodonosno. Svakako to je malo teže u pogledu novorođene djece ako je rođenje kalendarski jako daleko od tog datuma. Premda se više ne naglašava da se termin krštenja organizira što je moguće prije po rođenju, nego se respektiraju zdravstvene okolnosti djeteta i majke te obiteljski razlozi i slično, ipak se redovito rok krštenja novorođenog djeteta ne treba previše odgađati. Zbog toga je drugo privilegirano vrijeme nedjelja kao dan Gospodnji, tj. dan Krista uskrsnulog. Svaka nedjelja u otajstvu crkvene godine želi biti dan kad slavimo Kristovo uskrsno otajstvo i prema tome najprikladniji je dan za liturgijsko slavlje sakramenta krštenja. Nedjelja je osim toga prikladan trenutak budući da onda može i zajednica vjernika biti vidljivije prisutna, a to je jednako važno u tom svečanom činu jedne zajednice vjernika. Drugi dani dolaze u obzir samo ako za to postoje izvjesni opravdani razlozi. Organizacija liturgijskih slavlja u različitim župama naše zemlje govori o dobrim iskustvima kad se krštenje djece poveže s jednom nedjeljom u mjesecu i kod toga objedini sve koji u tom vremenskom odsjeku dođu na red. Ako se to događa u tom ritmu, odnosno ako nije prečesto kad se radi o krštenju male djece, onda takvo krštenje može izvrsno biti povezano s euharistijom. Euha-

ristija kao izvrsno mjesto dijeljenja mnogih sakramenata, isto i kao nužni okvir kad se radi o krštenju odrasle djece i odraslih, u tim se slučajevima bez velike nužde ne smije ispustiti. Kod krštenja male djece isto tako euharistija predstavlja skladni okvir, premda bi bilo neuputno prečesto (recimo svake nedjelje) mise kod koje se okupljaju vjernici vezivati s podjeljivanjem krštenja. U tom pogledu valja imati na pameti da redovita župska euharistija ne smije zbog prečestog krštenja djece oslabiti u vidu drugih naglasaka misterija euharistije kroz crkvenu godinu.

c) *Ambijent* u kojem se događa ovo liturgijsko slavlje mora biti svečan. Na to spadaju sve pojedinosti ljudske pažnje i pronicavosti u traženju načina da se učini takve trenutke ugodnima i svečanima. Koligod to za svećenike u izvršivanju njihova ministerija može predstavljati uhodani čin, za obitelj širu i užu to je događaj.

Ne bi se smjelo zaboraviti na važnost svjetla. Možda bi se i tu mogla iskoristiti simbolika svjetla koje se pruža ljudima u trenutku ostvarenja punine sakramenta i tada pojačati osvjetljenje u crkvi. Svijeće i druga svjetla u crkvi trebala bi govoriti o svečanosti. Važno je da se u događanje sakramenta uklopi i kakva glazba odnosno pjesma. To može ostvariti orguljaš (kao što se to često čini i kod vjenčanja), a mogu se iskoristiti i tehnička pomagala. Cvijeće i drugi ukrasi mogu jednako tako puno značiti. Estetika i poezija spadaju na bit liturgijskih slavlja te snažno naglašavaju sadržaj znaka. Dobro je tu iskoristiti pronicavost ljudske pažnje i osjetljivosti, jer je to neobično važno za pastoral tog trenutka i za svečanost tog liturgijskog slavlja.

d) *Aktivno sudjelovanje* spada na temelje liturgijskih slavlja. Ono se traži i kod sakramenta krštenja. To sudjelovanje uključuje najprije cijelu zajednicu župe odnosno određene vjerske skupine. Potrebno je stoga da kod krštenja ne budu prisutni samo oni najbliži, nego i drugi vjernici. Kad se to obavlja nedjeljom, onda je to lakše moguće jer su vjernici već i inače okupljeni na euharistijsko slavlje. Krštenje je doista događaj cijele velike vjerske obitelji. Ta velika obitelj kao liturgijska zajednica znat će aktivno prihvatiti odgovarajuće molitve i odgovore koje na nju spadaju a jednako tako moći će i zapjevati krsne odnosno druge pjesme koje se mogu zgodno uklopiti u krsno slavlje. Sigurno je da su napose pozvani na aktivno sudjelovanje oni koji su najradosniji zbog rođenja tog djeteta, tj. njegovi roditelji, braća i sestre, kumovi i rodbina. Oni trebaju višestruko očitovati svoju zainteresiranost i radost kroz liturgijsko slavlje. Krštenje je sakrament vjere Crkve, i to posebno baš te najuže Crkve koja je dopratila dijete ka krsnom studentu.

Na *roditelje* spada da budu aktivno prisutni. Oni prvi odgovaraju na uvodne upite o imenu i nakani krštenja. Oni prihvaćaju obvezu odgoja u vjeri. Majka u redovitim slučajevima drži dijete. Bilo bi neobično dobro kad bi se roditelji aktivirali u službi riječi Božje bilo u čitanju odgovarajućih odlomaka Svetog pisma, bilo u izgovaranju predviđenih ili za tu zgodu sastavljenih molitava odnosno naziva molitve vjernika. Posebno je važna uloga roditelja u angažmanu vjere neposredno prije samog središnjeg znaka sakramenta krštenja. Roditelj (najčešće otac) prima svijeću

i pali je na uskrstnoj svijeći u znaku novog svjetla vjere kojim je dijete prosvijetljeno. Roditeljima se svećenik posebno obraća u završnim blagoslovima na koncu slavlja. Jednako tako može se roditeljima u sklopu sakramenta pružiti prostora da izraze svoju vjeru, radost ili molitvu (1). Novi obrednici vode o tome računa. S krštenjem se čeka dok i majka ne bude u stanju da kompletno sudjeluje kod liturgijskog slavlja, naglašeno ih stavlja u prvi plan kod same celebracije i to isto stavlja na srce djelateljima samog sakramenta. Sigurno je da to zahtijeva i doličnu pripravu za taj sakrament. Na liturgijskom planu (jer o drugim vidovima priprave govori se drugdje) roditelji mogu izražavati svoje želje, birati tekstove koji u Redu krštenja odnosno u Svetom pismu njima stoje na raspolaganju i tako se zaista dovoljno pripremiti za taj svećni čin. Katehetsko-pastoralna angažiranost roditelja mnogo će značiti u vidu garancije za njihovu odgovornost koju prihvaćaju u tom trenutku na sebe.

Sigurno je puno specifičnija uloga roditelja kod krštenja odrasle djece odnosno odraslih, ali o njima svakako treba voditi računa organizator liturgijskog slavlja, kako bi njihovo sudjelovanje na liturgiji odgovaralo njihovom životnom angažmanu u životu krštenika.

Kumovi su važna institucija barem u našim krajevima i u redovitim slučajevima gotovo je nezamislivo ne uzeti u obzir tu pradavnu tradiciju Crkve a jednako tako i naših krajeva. Njima prema tome pripada i odgovarajuće mjesto u liturgijskom slavlju. Ne stavljaajući u pitanje prvo mjesto u liturgiji koje pripada roditeljima, kumovi će sudjelovati u mnogome što je na planu čitanja, molitve i odgovora predviđeno za njih odnosno ostavljeno na volju. Potrebno je i, pastoralno govoreći, biti osjetljiv na njihovu prisutnost budući da već po svojem naslovu očekuju da u nečemu budu aktivni. Posebno će pomagati majci u brizi za dijete, aktivno će izraziti svoju spremnost u vjerskom angažmanu i pomoći roditeljima.

Druga rodbina, napose brat ili sestra mogu jednako tko biti aktivni kod liturgijskog slavlja. Oni mogu pored roditelja i kumova napraviti znak križa na čelu krštenika, sudjelovati u čitanjima, može se isto tako predvidjeti neki specifični intervent u pjesmi držeći u ruci zapaljene svijeće odnosno sudjelovanjem u pjesmama kojima se prati krsno slavlje.

1 Usporedi npr. molitvu jedne majke pred završetak krsnog slavlja: Centre Jean-Bart, LE BAPTEME DES PETITS ENFANTS, Document de travail, Paris, str. 20—21:

»Hvala ti, Bože.

Hvala ti za ovo dijete koje nam se rodilo.

Hvala ti za njegove prve poglede, za njegov prvi smiješak, za radost što nam ju pruža svakim danom.

Hvala za ovu novu ljubav koja se razlila svom svojom snagom u naša srca.

Hvala ti, Gospodine, za novu zadaću koja nam je sada povjerena, zadaću da učimo životu; jer divna je uloga oca i majke.

No, mi se katkada također borimo dok pomišljamo na teret naših odgovornosti.

Trebamo te, Gospodine, da u tom uspijemo.

Trebamo tvoju pomoć kad bude trebalo prosuditi što je za ovo dijete dobro, a što zlo; trebamo te kad bude trebalo shvatiti da nam naše dijete ne pripada i da iskrena borba za njegovu vlastitu sreću ne znači učiniti ga ovisnim o našoj sreći.

Pomози nam, Gospodine, da nadvladamo različnosti koje će se vjerojatno roditi u krilu našeg braka, da ovo dijete u našem jedinstvu poželi upoznati i shvatiti toplinu našeg doma da izvan ljubavi život nema smisla.

Neka te ovo dijete upozna, i daj da mu mi svi ovdje pomognemo da gradi svijet u kojem se ljubi!«

e) *Sudjelovanje zajednice vjernika* pojedine župe kad se radi o djetetu, odnosno vršnjaka i odgovarajuće sredine kad se radi o odrasloj djeci odnosno odraslima, neobično je važan elemenat u potpunom shvaćanju i doživljavanju liturgijskog slavlja sakramenta krštenja. Zajednica je aktivna u prisutnosti, aktivna je prihvaćajući ulogu nositeljice vjere kroz molitve, odgovore i pjesme. Ta je zajednica vidljiva Crkva, od sada najneposredniji životni okvir novog kršćanina i zato je normalno da zauzme dostojno mjesto u krsnoj celebraciji. Nije stoga redovito i normalno kad se krštenje obavi onako »privatno« i »potajno«. Nije redovita pojava kad se krštenje obavi »na brzinu« i u skućenim i škrtim okolnostima. Krštenje je svečani čin Crkve i zato kod toga treba biti prisutna i na vidljiv način i zajednica vjernika, Crkva u malom. Ta zajednica pridonosi dinamici samog slavlja. Ono postaje svečanije i ljepše kad je okupljen veći broj vjernika. Bolje se doživljavaju pojedini dijelovi tog slavlja kad su dočekivani složnom pjesmom zajednice. Ljepše se vide značenja pojedinih momenata liturgijskog slavlja i hod kandidata prema vrhuncu doživljaja susreta s Kristom. Zato je potrebno da se kod krštenja ako je ikako moguće poštiva i zakon gibanja, hodanja prema cilju, a obrednik to predviđa već prema etapama samog slavlja. Prihvat se obavlja negdje na prikladnom mjestu pri ulazu. Procesijom prisutnih dolazi se do mjesta koje je najprikladnije za navještaj riječi Božje. Nakon završene službe riječi jednako se tako u procesiji kreće prema krsnom studencu, odnosno prema mjestu krštenja, da bi se opet ako je prikladno i moguće u povorci približilo značajnom mjestu crkve gdje se završava krsno slavlje. Kod svega toga zajednica čini da to pomicanje, gibanje, ne bude samo neko formalno obavljanje obrednih propisa, nego da to zaista kroz pjesmu i red postane svečanom povorkom. Jasno, uvijek ako to mjesto krštenja po svojoj strukturi dopušta. U svemu tome lakše je shvatiti eklezijalnu dimenziju sakramenta krštenja, ako se kod samog krsnog slavlja doživi aktivna i zainteresirana prisutnost crkvene zajednice.

Nažalost u repertoaru mogućih pjesama koje bi se uklapale u sakrament krštenja punim svojim sadržajem, nemamo. Već prema mogućnostima i broju okupljene zajednice ipak se mogu predvidjeti neke pjesme odnosno psalmi koji mogu ispuniti mnoge prikladne trenutke krsnog slavlja. Postoje predviđeni psalmi (23, 27, 34 i dr.) koji vrlo dobro odgovaraju toj svrsi. Uslik Aleluja kao i drugi liturgijski usklici također mogu naći svoje mjesto. Od drugih pjesama posebni naglasak u mogućem izboru stavljamo na pjesmu »Svečan si krsni zavjete«, a od pjesama koje prilagođeno mogu ići uz svečanost krsnog slavlja dolaze ponajprije u obzir pjesme »spasenjsko-kristovskog« karaktera. U toj kategoriji sigurno svoje mjesto zauzimaju i moguće uskrсне pjesme. Zahvalni spjev »Veliča duša moja« jednako tako može prikladno ući u narav tog liturgijskog slavlja. Teško je tu do kraja biti precizan budući da se na takve mogućnosti prije nije pomišljalo. A kako se u novom Redu krštenja naglasak stavlja upravo na taj karakter slavlja, to je glazba i pjesma važan elemenat koji se ne smije olako ispuštati.

Mnogo od ovoga direktnije je vezano uz Red krštenja djece. Nekom logičkom adaptacijom ovo vrijedi i za izvanuskrsna krštenja odraslije djece i odraslih. Što se tiče Pristupa odraslih u kršćanstvo, nemoguće

nam je sada upozoravati na široke mogućnosti liturgijskih modifikacija. Samo pak sakramentalno slavlje dovoljno je jasno smješteno u okvir uskrsnog slavlja da je obilno inspirirano svime što to slavlje sa sobom nosi.

I konačno vjerujemo da treba naglasiti koliko je važno imati u vidu u sklopu mnogostrukih mogućnosti za aktivnije sudjelovanje u ovom slavlju upravo *liturgijsku* pripremu svih sudionika. O tim pripravama u vidu evangelizacije, produbljene katehizacije i slično na drugom je mjestu bilo govora. Ovdje naglašavamo napose potrebu da se kroz liturgijsku pripremu krsnog slavlja stavi na srce odraslima bogatstvo čitanja i znakova koji to slavlje prate i da se potakne i vjernike na stvaralačku aktivnost u vidu organizacije toga sakramenta. Kroz liturgijsku pripremu vrlo se dobro može ostvariti i mistagoška priprema, budući da su liturgijski tekstovi i znakovi izvanredno sredstvo komuniciranja poruke i iskustva vjere. Zato se treba iskoristiti liturgija ovoga sakramenta u pripravnoj fazi kao izvrsno polazište za druga dopunjavanja u poruci vjere. Ova priprema ne bi smjela biti ništa manje njegovana od priprema za druge sakramente kod kojih je to možda već i bolje uhodano (napr. vjenčanje, potvrda i dr.)

ZUSAMMENFASSUNG

Es wird die Notwendigkeit betont, auf dem Terrain möglichst mehr die Liturgie-Bücher über die Taufe zu gebrauchen. Die liturgischen Bücher, die bis jetzt herausgegeben worden sind, nützen wir nicht in dem Masse wie wir es tun könnten und müssten.

Die Taufe oder besser das Taufen ist im liturgischen Sinn eine Feier, so wie es auch die anderen Sakramente (Eucharistie, Firmung, Ehe, Busse usw.) sind. Der Sakramentsspender muss also auf die Zeit, auf den Ambient, auf die Gemeinde, auf die Personen sehr aufpassen. Er muss alles was da vorfindet gut ausnützen: die Geste, die Zeichen, die Musik, die Lieder... Das Taufen darf in keinem Fall eine Privatfeier oder sogar nur eine administrative Zeremonie sein. Es muss ein feierliches Tun der ganzen Kirche sein, dem sich alle Mitglieder der Kirchengemeinschaft freuen.